

ESTAT DEL BENESTAR I POLARITZACIÓ SOCIAL A CATALUNYA

Vicenç Navarro López

Catedràtic de Ciències Polítiques i Socials a la Universitat Pompeu Fabra (Barcelona, Espanya) i professor de polítiques públiques a la Universitat Johns Hopkins

QUÈ ÉS L'ESTAT DEL BENESTAR A CATALUNYA?

Abans d'aprofundir en el tema definit en el títol, hem de definir els termes utilitzats per tal d'evitar qualsevol confusió. Comencem, doncs, per definir què és el que entenem per l'Estat del benestar a Catalunya. La literatura científica inclou moltes definicions del que és l'Estat del benestar d'un país.¹ En aquest article, empraré la definició més comunament utilitzada i que considera com a Estat del benestar aquelles intervencions de l'Estat (sigui a escala central, autonòmica o local) que estan explícitament encaminades a millorar el benestar i la qualitat de vida dels ciutadans i residents de Catalunya. No cal dir que pràcticament totes les intervencions de l'Estat poden afectar el benestar i la qualitat de vida de la població (per a bé o per a mal). Cinc, però, tenen particular importància:

1. Les *transferències públiques*, que, com el seu nom indica, transfereixen fons públics d'un grup de persones a un altre. D'aquestes transferències, les més importants per a la població són les pensions de vellesa, que transfereixen fons, procedents de les persones que treballen i cotitzen a la Seguretat Social, als pensionistes ancians beneficiaris d'aquestes pensions. Aquestes transferències tenen un enorme impacte a l'hora de definir la qualitat de vida i el benestar dels pensionistes ancians a Catalunya. Sense les pensions, per exemple, al voltant del 68 % dels ancians a Catalunya serien pobres, fet que converteix la Seguretat Social, que finança i gestiona aquestes pensions de vellesa, en el

1. Un resum epistemològic n'apareix en la introducció del volum I de Vicenç NAVARRO (dir.) (2005-2009), *La situación social en España*, Biblioteca Nueva.

programa antipobresa més important de Catalunya, tot i que rarament es percep com a tal. És un programa gestionat per la Seguretat Social, a càrrec, majoritàriament, del Govern central.²

2. Els serveis públics, que inclouen la sanitat, l'educació (en tots els nivells: primari, secundari i superior), els serveis socials, els serveis d'ajuda a les famílies (com escoles bressol, serveis domiciliaris, residències de gent gran i habitatge social, entre d'altres), els serveis de prevenció de l'exclusió social, els serveis de formació laboral i els programes d'integració de l'immigrant. Aquests serveis tenen una gran importància a l'hora de configurar la qualitat de vida de la població catalana. Estan gestionats majoritàriament a Catalunya, bé per la Generalitat de Catalunya, bé per les autoritats locals. Aquests serveis, en general, estan poc desenvolupats a Catalunya, com ho demostra que el percentatge de la població que hi treballa sigui només d'un 11,01 %³ (2007), un percentatge semblant a l'existent per a tot Espanya (10,6 % l'any 2007). Són uns percentatges molt més baixos que la mitjana de la UE-15 (Unió Europea dels Quinze, el grup de països amb un nivell de riquesa econòmica semblant al de Catalunya i Espanya), que és d'un 15,2 % (2007), i molt més baixos que el de Suècia (24,8 % l'any 2007), un dels països amb un desenvolupament més gran de l'Estat del benestar a la UE-15.⁴

En realitat, confirmant les dades mostrades en el paràgraf anterior, Catalunya i Espanya, dins de la UE-15, tenen el percentatge més baix de força laboral que treballa en el sector públic: només un 7,32 % a Catalunya (2008) i un 9,47 % a Espanya (2008) de la força laboral (aquesta xifra inclou el sector concertat que treballa en el sector públic), mentre que la mitjana de la UE-15 és del 14 % (aproximadament, per a l'any 2008) de l'ocupació.⁵ Aquestes xifres mostren com n'és d'errònia la percepció generalitzada en cercles conservadors i liberals que el sector públic a Catalunya està sobredimensionat. Les dades mos-

2. Per a una anàlisi de la Seguretat Social a Espanya i el seu impacte a les comunitats autònomes, vegeu Adolfo JIMÉNEZ (2005), «La Seguridad Social en España», a Vicenç NAVARRO (dir.) (2005-2009), *La situación social en España*, vol. 1, Biblioteca Nueva, cap. 4.

3. El càlcul de la població ocupada en els serveis de l'Estat del benestar a Catalunya s'ha realitzat a partir de les dades obtingudes de l'Institut Nacional d'Estadística i de la classificació nacional d'activitats econòmiques del 1993 (CNAE-1993), a partir de la categoria que recull les següents activitats: Administració pública, educació, activitats sanitàries i veterinàries i serveis socials. Així doncs, el percentatge de població de treballadors dels serveis de l'Estat del benestar obtingut està sobreestimat, ja que inclou treballadors de l'Administració pública, els quals no s'inclouen en el càlcul del percentatge relatiu a Espanya, la UE-15 o Suècia.

4. Vegeu Vicenç NAVARRO (2002), *The political economy of social inequalities: Consequences for health and quality of life*, Baywood.

5. Luis Javier RAMOS (2005), «Empleo de baja remuneración», a Vicenç NAVARRO (dir.) (2005-2009), *La situación social en España*, Biblioteca Nueva, p. 149-180.

tren que, per contra, està subdesenvolupat, situació que es dona a totes les comunitats autònomes d'Espanya, així com a la majoria de països del sud d'Europa.

3. Les *normes de protecció dels treballadors, consumidors i residents*, intervencions públiques en les quals l'Estat, en general, no finança ni proveeix serveis, sinó que garanteix la seguretat i la salut dels treballadors, consumidors i residents en els diferents veïnats, comarques i províncies de Catalunya a través de normatives laborals, ambientals i de protecció dels consumidors. Aquestes intervencions públiques tenen també una gran importància a l'hora de configurar la qualitat de vida de la població a Catalunya. En la seva dimensió normativa estan relativament ben desenvolupades a Catalunya, encara que el desenvolupament d'aquestes normatives així com la seva implementació estan clarament endarrerits, tal com passa en altres comunitats autònomes d'Espanya i al sud d'Europa. Això es deu, en gran part, a la pobresa de recursos, incloent-hi els recursos legals sancionadors de les autoritats públiques, i molt en particular de les autoritats locals (en el cas de la protecció del consumidor i de l'ambient), a les quals s'han assignat responsabilitats sense haver-les dotat dels instruments legals sancionadors o els recursos necessaris que permetin el desenvolupament d'aquestes proteccions.⁶ Un exemple, entre molts d'altres, n'és l'escàs poder que els municipis tenen en el control de la contaminació acústica o en la protecció del consumidor, en els quals, a més de tenir una responsabilitat limitada en el disseny de les normes, tenen molt poc poder sancionador. Una situació semblant es dona en la protecció dels treballadors, en la qual els governs autonòmics i locals tenen una escassa capacitat normativa amb poc o escàs poder sancionador.

4. Les *polítiques destinades a crear bona ocupació*, bé garantint les condicions necessàries per produir-les per part del sector privat, bé mitjançant la producció d'ocupació pública, responsabilitat poc desenvolupada a Catalunya, tal com mostren les dades presentades en l'apartat anterior. Cal emfatitzar que el treball és una de les variables més importants per explicar la longevitat dels individus en una societat, un indicador de gran valor per mesurar la qualitat de vida de la població.⁷ En un treball realitzat pels Instituts Nacionals de Salut (National Institutes of Health) del Govern federal dels Estats Units, es va veure que la variable més important per predir els anys de vida d'una persona als seixanta anys era la satisfacció d'aquell individu amb el tipus de treball que havia realitzat al llarg de la seva vida laboral. Aquest i altres estudis han confirmat la gran importància que el tipus de treball que la població realitza té a

6. Núria BOSCH i Marta ESPASA (2005), «El gasto social de las administraciones públicas por comunidades autónomas», a Vicenç NAVARRO (dir.) (2005-2009), *La situación social en España*, Biblioteca Nueva, p. 85-126.
7. Vicenç NAVARRO i Carles MUNTANER (2004), *Political and economic determinants of population health and well-being: Controversies and developments*, Baywood.

l'hora de configurar el benestar i la qualitat de vida de la població. Aquesta dimensió (la qualitat del treball) ha estat poc discutida en les cultures mediàtiques i polítiques de Catalunya, en les quals s'ha donat la major atenció a la quantitat de llocs de treball, i això, com a conseqüència de l'elevat atur que Catalunya sempre ha tingut (un 9 % l'any 2008). Aquest elevat atur, que ha crescut substancialment el 2009, ha estat la constant en el mercat de treball català. Un altre tema que ha absorbit gran part de l'atenció política i mediàtica ha estat la manca d'estabilitat en aquest mercat de treball (una conseqüència de l'elevat nivell de temporalitat: el 21,2 % dels contractes l'any 2008 a Catalunya eren temporals). Però tals preocupacions haurien d'acompanyar-se amb una reflexió i una intervenció en la configuració del treball en si, perquè sigui un motiu de satisfacció i realització del potencial humà de cada persona, dimensió poc atesa per les cultures polítiques i mediàtiques del país.

Però el treball és també un bé col·lectiu, ja que el nivell de riquesa d'un país està condicionat pel percentatge de la població que treballa; així, el baix percentatge de la població incorporat al mercat de treball a Catalunya (57,5 % el 2008)⁸ —a causa del baix percentatge de dones en aquest mercat (49,53 % el 2008)—⁹ és una de les raons més importants del retard econòmic de Catalunya. Treball vol dir riquesa. Per això, hauria de ser un objectiu de l'Estat (en els seus tres nivells: central, autonòmic i local) crear treball, facilitant la integració de la dona al mercat de treball a partir del desenvolupament dels serveis d'ajuda a les famílies, incloent-hi escoles bressol públiques i serveis domiciliaris. I aquí cal remarcar que, tot i que s'ha fet molt en els darrers trenta anys, queda molt per fer, ja que tant el percentatge de nens en aules d'escoles bressol (a Catalunya, el 2007, el percentatge de nens escolaritzats menors de dos anys en escoles públiques era del 19,96 % i el percentatge total d'escolaritzats era del 33,37 %; percentatges que van en consonància amb la baixa taxa d'ocupació femenina)¹⁰ com el percentatge de població dependent que rep serveis domiciliaris (a Espanya, en el dia d'avui, només el 5,6 % de la població dependent obté ajuda domiciliària per part dels serveis públics, mentre que a Catalunya aquest percentatge de població encara és menor, un 4,2 %) són dels més baixos de la UE-15.¹¹ Aquestes insuficiències afecten en gran manera la qualitat de vida dels diferents membres de les famílies, i molt en particular de la dona. No hi ha una clara consciència entre els dissenyadors de polítiques econòmiques del país (tant a Espanya com a Catalunya) que aquests serveis de suport a les famílies són inversions públiques que tenen un gran impacte en

8. Font: Institut Nacional d'Estadística (INE).

9. Font: INE.

10. Font: INE i Ministeri d'Educació.

11. Font: Institut de Gent Gran i Serveis Socials (IMSERSO).

el creixement econòmic del país perquè faciliten la integració de la dona al mercat de treball. En general, la cultura econòmica hegemònica al país redueix les infraestructures públiques a les físiques i, en algunes ocasions, a les educatives, però gairebé mai a les inversions en el que vaig anomenar al seu dia *quart pilar del benestar*, és a dir, escoles d'infància i serveis domiciliaris, poc desenvolupats a Catalunya i a Espanya.¹²

5. La *reducció de desigualtats*, que va més enllà de la reducció de la pobresa i de la prevenció de l'exclusió social. En realitat, la pobresa és l'expressió extrema de la desigualtat, però la reducció de la pobresa és només un element de la reducció de les desigualtats socials, ja que aquestes desigualtats tenen, en si, un impacte negatiu en la qualitat de vida de la població. L'evidència científica existent és contundent en aquest sentit.¹³ D'aquí que siguin intervencions de gran vàlua aquelles que redueixin aquestes desigualtats. En aquest aspecte, el sector públic (l'Estat) té a Catalunya un escàs impacte redistributiu (la taxa de risc de pobresa a Catalunya es redueix menys de 4 punts després de les transferències socials, mentre que l'impacte de les transferències socials en el grup de països de la UE-15 és una reducció de 10 punts sobre la taxa de risc de pobresa). El coeficient de Gini (Catalunya té un índex de Gini de 0,33 l'any 2006, mentre que a Espanya és de 0,31 i el de la UE-15 és de 0,29) és dels més elevats i l'Estat és dels menys reductors: el percentatge de pobresa és el que disminueix menys després de les intervencions de l'Estat.¹⁴

LA POLARITZACIÓ SOCIAL DE L'ESTAT DEL BENESTAR CATALÀ

Hem vist en la primera secció d'aquest article que una de les característiques més importants de l'Estat del benestar a Catalunya (com a les altres comunitats autònomes) és el seu escàs desenvolupament. Catalunya es va gastar només un 17,6 % del seu producte interior brut (PIB) (2006) en protecció social (la despesa pública en transferències i serveis públics de l'Estat del benestar, excepte educació). A Espanya, és un 21 % del PIB (2007). És un dels més baixos de la UE-15 (la despesa en protecció social a la UE-15 per a l'any 2007 va ser del 26,9 % del PIB). El mateix passa quan prenem com a indicador la despesa pública social *per capita* (Catalunya es va gastar l'any 2007 5.472 euros estandaritzats per habitant en protecció social, mentre que la mitjana de la UE-15 és

12. Vicenç NAVARRO (2009), «El cuarto pilar del bienestar», *Público* (15 octubre).

13. Vicenç NAVARRO i Carles MUNTANER (2004), *Political and economic determinants of population health and well-being: Controversies and developments*, Baywood.

14. Font: OBSERVATORIO SOCIAL DE ESPAÑA, *Encuesta de estructura salarial 2006*.

de 7.464 euros estandarditzats per habitant).¹⁵ En realitat, Catalunya i Espanya estan a la cua de l'Europa social dels Quinze.¹⁶

Aquesta situació s'ha atribuït al nivell més baix de riquesa del país, la qual cosa no correspon a la realitat documentada per les dades: Catalunya i Espanya es gasten en el seu Estat del benestar molt menys del que els correspon pel seu nivell de riquesa. El nivell de riquesa de Catalunya mesurat pel seu PIB *per capita* és el 110 % (2007) de la mitjana del PIB *per capita* de la UE-15 (l'espanyol és el 94 %). Catalunya, per tant, té un nivell de riquesa superior a la mitjana de la UE-15. En canvi, la despesa pública social *per capita* no és el 110 % de la mitjana de la UE-15, sinó només un 73 % (Espanya és només un 74 %). Si fos la mateixa que la mitjana de la UE-15, ens hauríem de gastar a Catalunya 2.739 euros estandarditzats (unitats de poder de compra) *per capita*, amb un total de 20.000 milions d'euros (estandarditzats) més dels que ens gastem ara a Catalunya. Aquestes xifres aproximades ens donen una idea molt important de l'enorme dèficit de la despesa pública social a Catalunya, ignorat, en general, en els mitjans d'informació més importants de Catalunya.

L'altra característica de l'Estat del benestar a Catalunya és, a més del seu escàs desenvolupament, la seva enorme polarització social, conseqüència de tal escàs desenvolupament. L'accés i la utilització dels serveis de l'Estat del benestar estan clarament diferenciats per classe social, de tal manera que les classes amb més ingressos utilitzen, en general, els serveis privats, mentre que les classes populars utilitzen els serveis públics. Aquesta dicotomia públic *versus* privat amb usuaris diferenciats per classe social és característica de l'Estat del benestar català. En realitat, Catalunya és un dels països de la UE-15 on tal polarització es dona amb més intensitat.¹⁷

EL CONTEXT POLÍTIC DE TAL SUBDESENVOLUPAMENT I POLARITZACIÓ SOCIAL

La pobresa de recursos de l'Estat català (siguin de la Generalitat de Catalunya, siguin de les autoritats locals) s'ha atribuït, en la cultura mediàtica i política del país, a un desequilibri entre els fons aportats pels ciutadans i residents a Catalunya a l'Estat central i els fons assignats a Catalunya, considerant que

15. Font: Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT).

16. Vegeu la introducció del volum III de Vicenç NAVARRO (dir.) (2005-2009), *La situación social en España*, Biblioteca Nueva.

17. Vegeu Vicenç NAVARRO (2006), *El subdesarrollo social de España: Causas y consecuencias*, Anagrama.

aquest dèficit fiscal arriba a dimensions molt notables que es calcula que oscil·len entre un 6 % i un 9 % del PIB.¹⁸ Sense negar la importància d'aquest fet (sobre el qual ja s'estan prenent mesures pertinents per reduir-lo), les causes d'aquest subdesenvolupament social són més àmplies i profundes que el dèficit fiscal. Altres països al sud d'Europa tenen estats del benestar escassament desenvolupats sense tenir les polítiques fiscals interterritorials que caracteritzen l'Estat espanyol. És més, fins i tot a Espanya, el País Basc, que té una relació fiscal amb l'Estat central inversa a l'existent a Catalunya (tenint plena responsabilitat fiscal), té també un Estat del benestar poc desenvolupat, i això, malgrat que el seu PIB *per capita* —tal com passa a Catalunya— és superior a la mitjana de la UE-15. La despesa pública social *per capita* basca és molt menor de la que li correspon pel nivell de desenvolupament econòmic que té. Mentre que el seu PIB *per capita* és el 110 % del PIB mitjà de la UE-15, la seva despesa pública social *per capita* és només un 86 % de la mitjana de la UE-15.

Les causes més importants d'aquest subdesenvolupament de l'Estat del benestar de Catalunya són les polítiques públiques seguides per l'Estat (en els seus diferents nivells) i els interessos que les configuren, entre els quals els interessos de classe social i de gènere són els més importants. És important subratllar aquest fet perquè hi ha una percepció generalitzada en els mitjans i en la cultura dominant del país que Catalunya és un país de classes mitjanes, assumint que l'estructura social es redueix a tres classes: les classes altes, les classes mitjanes i les classes baixes (definint classe per ordre jeràrquic, estatus i nivell de rendes), incloent en les classes mitjanes un ampli ventall que té en comú el que es considera nivells de consum semblants. Aquesta definició de classe social és, a més d'errònia, insuficient per entendre Catalunya. En realitat, les categories d'anàlisi sociològica (tant les basades en la tradició marxista com en la weberiana) utilitzades en els estudis d'estructura social més sòlides i creïbles científicament (burguesia, petita burgesia, classes mitjanes i classe treballadora) continuen essent tan vàlides ara com en períodes històrics anteriors. Naturalment, les classes han anat canviant amb el temps a Catalunya. Els treballadors industrials, per exemple, que havien estat majoritaris en la classe obrera, ara són minoritaris, i són els treballadors de serveis els qui constitueixen la majoria dels components d'aquesta classe, una variació que ha significat també un canvi en la composició de la classe quant a gènere, havent-se experimentat la feminització de la classe treballadora.¹⁹

18. Vegeu l'informe sobre el dèficit fiscal de Catalunya preparat pel Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya.

19. Erik Olin WRIGHT (1998), *Classes*, 10a ed., Verso.

S'assumeix incorrectament que el fet que el nivell de vida de la classe treballadora hagi augmentat ha implicat la seva transformació en classe mitjana, ignorant que no és el nivell de vida, sinó la distància social i les relacions basades en la producció, el que determina la classe social. No és l'objectiu d'aquest article presentar l'estructura social de Catalunya, excepte en la necessària referència a aquesta per entendre com aquesta estructura social es genera i reproduceix a través de l'Estat i de les seves polítiques públiques i socials.

El subdesenvolupament social de Catalunya és resultat de l'enorme poder polític que el 30-35 % de la població catalana (la burgesia, petita burgesia i classes mitjanes de renda alta, que inclouen els professionals que configuren en gran manera les cultures polítiques i mediàtiques, així com la ideologia hegemònica al país) ha tingut i continua tenint en la vida mediàtica, política, econòmica, social i cultural del país i, a través d'aquestes, sobre l'Estat (tant central com català). Aquest poder de classe explica l'escassa capacitat recaptadora de l'Estat, la seva escassa capacitat redistributiva i la seva limitada despesa social.²⁰ I dins del subdesenvolupament social, els components de l'Estat del benestar que estan menys desenvolupats són, com he indicat anteriorment, aquells serveis que afecten les famílies (com ara el quart pilar del benestar). I a Espanya, quan diem *família*, estem dient *dona*, ja que és ella a qui s'assigna la major responsabilitat de cuidar i reproduir la família. Poder de classe i poder de gènere expliquen l'escàs desenvolupament de l'Estat del benestar i la seva polarització social a Catalunya (i a Espanya), així com als països del sud d'Europa. Tots aquests països tenen en comú haver estat governats per forces conservadores la majoria del temps en els darrers setanta anys.

EL CONTEXT POLÍTIC HISTÒRIC

Catalunya va estar governada per forces profundament conservadores durant els quaranta anys de dictadura, caracteritzada, a més d'una enorme repressió (per cada assassinat polític que va fer Mussolini, Franco en va fer deu mil),²¹ per una gran insensibilitat social. Quan el dictador va morir, el 1975, la despesa pública social era només un 14 % del PIB, la més baixa d'Europa. La mitjana dels països que més tard van constituir la UE-15 era del 22 % del PIB. La democràcia, establerta des del 1978, va facilitar l'aparició de la pressió popular a favor d'incrementar la despesa pública social. Ara bé, Catalunya,

20. Vicenç NAVARRO (2006), *El subdesarrollo social de España: Causas y consecuencias*, Anagrama.

21. Edward MALEFAKIS (1996), *Fascism in Europe*, Columbia University Press.

durant la gran majoria del període democràtic, va ser governada per una federació de dos partits, un de liberal (Convergència Democràtica de Catalunya) i un altre de cristià demòcrata (Unió Democràtica de Catalunya), que van prioritzar els serveis privats sobre els serveis públics, ja que les seves bases electorals utilitzaven més els primers serveis que els segons. El 30-35 % de la població de renda superior utilitza la sanitat privada i envia els seus fills a les escoles privades (la majoria, gestionades per l'Església i concertades amb un dels subsidis —proporcionalment— més elevats d'Europa). És també el país, després de Bèlgica i el Regne Unit, que té un nombre més gran d'alumnes que van a escoles privades (al voltant del 30 % a Espanya, mentre que a Catalunya és gairebé un 40 %), mentre que el 65-70 % de la població restant (classe treballadora i classe mitjana de renda mitjana i baixa) utilitza els serveis sanitaris públics i envia els seus fills a l'escola pública (on es concentra el 92 % de la població infantil i juvenil de pares immigrants). El sistema escolar és el reproductor de l'estructura social de Catalunya, una de les més polaritzades de la UE-15. Un fet semblant passa en la sanitat, en què el temps de visita en els serveis públics és de sis minuts, molt més curt (la meitat) que el que té lloc en els serveis privats (dotze minuts). Durant els anys de governs conservadors, els governs de la Generalitat van potenciar els serveis sanitaris privats a costa dels públics.²²

El canvi en el govern de la Generalitat de Catalunya el 2003, quan Catalunya va passar a ser governada per una coalició de tres partits amb més sensibilitat social, va tenir un impacte en la situació social de Catalunya. El seu programa electoral incloïa reformes socials molt substancials, i desenvolupar-les podria implicar un canvi profund en l'Estat del benestar a Catalunya. Així, s'han introduït reformes educatives que han estat significatives, tot i que no s'han desenvolupat plenament les seves propostes inicials de diluir (i fins i tot eliminar) la polarització social del sistema educatiu, promesa no assolida a causa de l'enorme resistència i poder del 30-35 % de la població de renda superior i de l'Església i dels grups empresarials educatius privats.

En l'àrea sanitària s'han fet reformes importants, i molt especialment en l'atenció primària, donant més autonomia als professionals, a més de millorar les seves condicions laborals, fet que ha permès una dedicació més gran del temps de visita per pacient. Grans avenços han ocorregut també en habitatge, en què s'ha donat gran prioritat a l'habitatge social. En general, hi han hagut increments notables de la despesa pública social en els diferents components d'aquesta despesa. Les dades mostren que el creixement anual d'aquesta

22. Vicenç NAVARRO (coord.) (2003), *L'Estat del benestar a Catalunya*, Diputació de Barcelona, Xarxa de Municipis.

despesa, com a mitjana, ha estat més accentuat del 2004 al 2007 que del 2000 al 2003.²³ Així, en despesa pública en protecció social per habitant, el percentatge de creixement anual en el període 2004-2007 ha estat del 6,5 %, mig punt més elevat que el període 2000-2003. En la despesa pública sanitària, el creixement, com a mitjana, en el període 2004-2007 ha estat del 7,9 %, gairebé un punt superior al del període 2000-2003 (7 %). En la despesa en invalidesa per habitant, el creixement ha estat fins i tot més notable: ha passat d'un 5,1 % per any, com a mitjana, en el període 2000-2003 a un 7,1 % en el període 2004-2007. En canvi, en algunes àrees, com en exclusió social, el creixement anual de la despesa ha estat menor: ha baixat del 8,8 % en el període 2000-2003 a un 6,3 % en el període 2004-2007. En general, la despesa pública social per habitant ha augmentat. Ara bé, el retard social era tan considerable que Catalunya continua estant a la cua de l'Europa social. La crisi actual i la manera com s'hi està responenent (a base de reduir el dèficit de l'Estat i reduir la despesa pública) retarden encara més aquesta reducció de les distàncies en la despesa pública social entre el nostre país i la mitjana de la UE-15. Això implicarà un augment de la polarització social.

23. IDESCAT, *Comptes de la protecció social a Catalunya 2003-2007*; IDESCAT, *Comptes de la protecció social a Catalunya 2001-2005*; IDESCAT, *Estadística de la protecció social a Catalunya 1991-2000*.